

ORIGAMI W TERAPII I WSPIERANIU EDUKACJI

Metody aktywizujące pracę ucznia są niezwykle popularne poprzez swoją atrakcyjną formę oraz możliwość wielozakresowego ćwiczenia różnorodnych czynności intelektualnych i umiejętności praktycznych. Do metod tych można zaliczyć origami.

Origami to sztuka artystycznego składania papieru znana w Japonii od najdawniejszych czasów, to świat czarów i głębokiej mądrości filozoficznej przekazywany z pokolenia na pokolenie. Po wielu wiekach jest wciąż ważnym elementem wychowania i codziennego życia w tym kraju. Nic nie wskazuje na to, aby Japończycy zamierzali zarzucić sztukę składania papieru. Niemal każdy z nich potrafi z kawałka papieru wyczarować fantastyczny świat postaci, zwierząt, kwiatów i różnych przedmiotów. Pod zręcznymi palcami ożywają, przybierając realne kształty. To, co można wydobyć z kawałka papieru, zależy od fantazji i znajomości reguł składania.

W licznych krajach świata sztuka origami zdobywa sobie coraz większą popularność.

Origami może stanowić metodą pracy z dziećmi, młodzieżą, a nawet dorosłymi. Może być sposobem na pracę zarówno z dziećmi upośledzonymi, jak i wybitnie zdolnymi.

Origami pełni w edukacji następujące funkcje:

- o diagnostyczną: dostarcza między innymi informacji o poziomie sprawności manualnej dziecka,
- o terapeutyczną: rozwija sprawności manualne i intelektualne dziecka, doskonali pracę analizatorów, posiada walor uspokajający, wyciszający dzieci nadpobudliwe i dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych,
- o stymulującą: służy rozbudzaniu zainteresowań, wyobraźni, chęci poszukiwań.

Origami nie wymaga wielu materiałów. Wystarczy kawałek papieru, by można było wykonać prześliczne, delikatne figurki. Przy odrobinie wprawy, cierpliwości i skupienia z papieru powstają doskonałe kształty. Małe, papierowe dzieła sztuki nie tylko cieszą oko, ale służą też dzieciom jako zabawki i przedmioty użytkowe.

Orgiami stanowi okazję nie tylko do tworzenia różnych papierowych cudów, lecz również do poznania podstawowych zasad i technik stosowanych w nim.

Włączenie sztuki origami do programu terapii uczniów ze specyficznymi trudnościami w nauce można uznać za uzasadnione i konieczne.

Cele ogólne:

- o wspieranie rozwoju procesów poznawczych i logicznego myślenia,
- o usprawnianie funkcji percepcyjno-motorycznych,
- o wzmacnianie koncentracji na wykonywanej czynności,
- o wzrost poczucia własnej wartości,
- o uruchamianie procesu adaptacji dzieci doświadczających niepowodzeń szkolnych,
- o uspołecznienie dzieci,
- o rozbudzanie w nich ciekawości otaczającego świata,
- o rozwijanie inwencji i fantazji,
- o zdobywanie umiejętności w zakresie poznawania technik składania papieru.

Cele szczegółowe:

- o doskonalenie integracji pracy obu półkul mózgowych,
- o wspomaganie procesów zapamiętywania,
- o rozwijanie analizy i syntezy wzrokowej,
- o koordynacji wzrokowo-ruchowej,

- o orientacji kierunkowej i przestrzennej,
- o usprawnianie funkcji językowych,
- o wspieranie sprawności manualnej:
 - ćwiczenia chwytu pęsetkowego,
 - rozwijanie koordynacji dotykowo-wzrokowej,
 - kształtowanie umiejętności dostosowywania napięcia mięśniowego do potrzeb wykonywanej czynności,
- o budzenie nawyku systematyczności i dokładności,
- o rozwijanie poczucia estetyki.

Origami jako działalność konstrukcyjna angażuje dwie ręce. Jest niezwykle potrzebna w szkole, gdzie większość czynności dziecko wykonuje jedną ręką. Jednoczesny ruch prawej i lewej ręki, zmiana pozycji ciała względem przedmiotów ma duże znaczenie, ponieważ zapewnia systematyczne wspieranie pracy i integrację obu półkul mózgowych. Origami wymaga od ucznia precyzji składania, wielkiej koncentracji - poszczególne czynności muszą być bowiem wykonane w ściśle określonej kolejności. Jest tu więc miejsce także na naukę logicznego myślenia.

Podczas składania papieru nauczyciel rozmawia z dziećmi, konsultuje, zadaje pytania. Dzieci, manipulując papierową składanką, bacznie obserwują, co nauczyciel robi w danym momencie. Wybierają różne sposoby zgięć, rozmawiają, dokonują analiz i wyborów. W trakcie pracy uczniowie, oprócz podejmowania wysiłku wymagającego dużej koncentracji, zapamiętują kształty, kolory, sposoby zgięć, kolejność składania, odkrywają nowe kombinacje. Wszystko to ma niezwykle wpływ na rozwój podstawowych umiejętności uczenia się i usprawnianie funkcji percepcyjno-motorycznych (percepcji wzrokowej, słuchowej, orientacji przestrzennej, koordynacji wzrokowo-słuchowo-ruchowej, sprawności motorycznej).

Sztuka origami zawiera też element samooceny. Jeżeli dziecko stwierdzi, że składanka jest wykonana niedokładnie, bądź zastosuje zgięcie, które mu się nie podoba, może to poprawić, inaczej wymodelować, zastosować inne rozwiązanie, aby praca była ładniejsza. Ciągłe manipulowanie przez dziecko papierem stwarza dziesiątki różnorodnych sytuacji, które można wykorzystywać dla pozytywnych wzmocnień ucznia.

Sztuka składania papieru jest zajęciem kreatywnym, któremu towarzyszy radość, nagrodą zaś są dumy i satysfakcja z udanego dzieła. Stanowi jeden z ważnych elementów wychowania dziecka, rozwijania jego fantazji i pokazywania mu świata przez umożliwienie samodzielnego tworzenia. Jest to więc obok zabawy, która dostarcza dziecku radość, działanie kształtujące osobowość małego człowieka, zmierzające do poznania własnej wartości.

Techniką najbardziej znaną i efektowną, a co za tym idzie najczęściej wykorzystywaną podczas zajęć, jest origami przestrzenne z kwadratu. Dzięki niej powstają formy najatrakcyjniejsze dla dzieci. Nadaje się ona świetnie do rozwijania niezbędnej podczas czytania i pisania orientacji w schemacie ciała i przestrzeni.

Składanie klasycznego origami jest zabawą z jedną kartką papieru. Zaginanie jej odbywa się wzdłuż prostych linii we wszystkich kierunkach – powstałe w ten sposób płaszczyzny są tylko nakładane na siebie symetrycznie. Nie używa się kleju, nożyczek, spinaczy. Tą techniką składane są m. in. gwiazdki, pudełka, ramki do zdjęć, portfeliki, kwiaty, a także tworzone elementy dekoracyjne.

W przypadku origami płaskiego z koła uczniowie mają więcej miejsca na odkrywcze działania. Rola nauczyciela ogranicza się wówczas do doradzania i naprowadzania. Dzieci same dochodzą drogą manipulacji i prostych operacji logicznych do prawidłowego odwzorowania określonej pracy wykonanej tą techniką.

Zasady obowiązujące podczas stosowania sztuki origami:

- o zasada dominacji terapii:
w pracy z dziećmi ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się nauczyciel koncentruje się na korygowaniu i kompensacji zaburzonych funkcji percepcyjno-motorycznych, a jednocześnie realizuje różne cele kształcenia, na przykład:
 - kształcenie mowy biernej, słuchanie poleceń nauczyciela, korzystanie z objaśnień słownych, osvajanie się ze słownictwem,
 - nazywanie przedmiotów, zwierząt, ćwiczenia w formułowaniu poprawnej wypowiedzi, wypowiadanie się na temat pełnymi zdaniami, zadawanie pytań i udzielanie poprawnych odpowiedzi, określanie cech za pomocą przymiotników, układanie historyjek, nauka samorzutnego wypowiadania życzeń i własnych poglądów,
 - ćwiczenia orientacji w stosunkach czaso-przestrzennych, wyodrębnianie cech wielkościowych, porównywanie ich, szukanie cech wspólnych, ocena wielkości, koloru, kształtu,
 - kształcenie spostrzegawczości, orientacji w schemacie ciała i przestrzeni, koordynacji wzrokowo-słuchowo-ruchowej,
 - rozwijanie wyobraźni, logicznego myślenia, podzielności uwagi,
 - usprawnianie motoryki małej;
- o **zasada aktywności i indywidualizacji:**
uczniowie rozpoczynają pracę od prostych złożów, przechodząc stopniowo do trudniejszych, pracują w indywidualnym tempie;
- o **zasada systematyczności:**
częstotliwość i systematyczność prowadzonych ćwiczeń warunkuje opanowanie i utrwalenie określonych umiejętności;
- o **zasada życzliwości i pomocy:**
uczniowie współpracują ze sobą, pomagają sobie wzajemnie, nauczyciel spełnia funkcję doradcy i pomocnika;
- o **zasada kształtowania pozytywnej atmosfery w pracy:**
dobre nastawienie do pracy wpływa na jej efektywność i wydajność;
- o **uwzględnianie aspektów wychowawczych w terapii:**
za ważne w pracy należy uznać między innymi wdrażanie do:
 - podnoszenia poziomu samodzielności uczniów,
 - rozwijania wytrwałości i cierpliwości,
 - porządku w miejscu pracy,
 - dbałości o estetykę i dokładność wykonywanych prac,
 - bezpiecznego i właściwego z przeznaczeniem wykorzystywania przyborów.

Środki

Współczesne origami pragnie możliwie najwierniej oddać otaczający świat. Chce, aby składający, w oparciu o obserwację natury, stworzył realistyczny jej obraz. Origami to również piękna forma.

Nie potrzebuje ona jednak specjalnych narzędzi. Wystarczą tylko dwie ręce. Ręce, które z czasem stają się coraz bardziej wrażliwe i sprawne. Nie jest wymagane również używanie specjalnych materiałów, drogiego czy eleganckiego papieru.

Wystarczy tani papier kolorowy do wycinanek, najczęściej o wymiarach 21 x 21 cm, lub koła. Wykorzystać można także zwykły papier gazetowy, kartki z kolorowych czasopism, papier, w który opakowane były upominki.

Tylko czasem przydają się nożyczki, klej lub farby do ozdobienia wykonanej pracy.

Origami wymaga od nauczyciela pokaznego zestawu wzorów. Można zaczynać od niewielkiej ich ilości. Kolejne tworzone są i gromadzone z czasem.

Ewaluacja

Działalność konstrukcyjna polegająca na składaniu papieru sprawia dzieciom przyjemność, powoduje, że się nie nudzą i chętnie przychodzą na zajęcia. Z wielką radością pokazują swoje papierowe cuda rodzicom, kolegom.

Zastosowanie origami pozwala stworzyć wśród uczniów atmosferę akceptacji i bezpieczeństwa, przybliżyć możliwość osiągnięcia sukcesu, daje okazję do przeżycia sukcesu. Budzi poczucie własnej wartości i pewności siebie. Dostarcza radości, zachęca do podejmowania coraz trudniejszych zadań, motywuje do pracy. Zwiększa możliwość percepcji, wspomaga uczenie się dzieci. Origami bawi i odpręża oraz zupełnie mimochodem kształci i rozwija. Wystarczy tylko dokładne przestrzeganie ogólnych zasad i szczegółowych wskazówek oraz staranność w pracy, aby odczuć dużo radości i mieć gwarancję udanych efektów.

Wnioski

Sztuka origami pozwala indywidualizować środki i metody oddziaływania korekcyjnego w terapii. Ułatwia dzieciom ćwiczenie zaburzonych funkcji percepcyjno-motorycznych, przezwyciężanie braku wiary we własne siły, ponieważ każda praca przynosi spodziewany efekt. Zapewnia powodzenie w uczeniu się. Przyczynia się do kształtowania cech społecznych, poprawy kontaktów między dziećmi w związku z brakiem rywalizacji. Umożliwia komunikowanie, stymuluje do aktywności, przywraca równowagę i stabilizację całego ciała, rozwija myślenie twórcze, wyobraźnię. W niezawodny sposób rozbudza w dzieciach ciekawość, fantazję i chęć samodzielnego tworzenia. Powoduje, że świat dziecięcych marzeń staje się rzeczywistością.

Origami jako ciekawa forma wspierania edukacji szkolnej i działalności terapeutycznej może być stosowana w pracy zarówno z dzieckiem wybitnie zdolnym, dzieckiem nieprzejawiającym uzdolnień, jak i z dzieckiem doświadczającym poważnych trudności w szkole.

Może stanowić sposób spędzania czasu wolnego i rozwijania zainteresowań.

Bibliografia:

1. Aytüre-Scheele Z., *Bajkowy świat origami. Ludziki, zwierzęta, kwiaty*. Warszawa 1996.
2. Dziamska D., *Origami – metoda nauczania pośredniego*. W: „Edukacja i Dialog” 1997 nr 10.
3. Dziamska D., *Origami – metoda wychowania do twórczości*. W: „Edukacja i Dialog” 1996 nr 2.
4. Dziamska D., *Origami – sposób na sukces ucznia i nauczyciela*. W: „Edukacja i Dialog” 1995 nr 5.
5. Dziamska D., *Papierowy alfabet*. Poznań 2000.
6. Dziamska D., *Problem szpaka Mateusza. Rozwijanie płaszczyzny origami*. W: „Edukacja i Dialog” 1999 nr 1.
7. Dziamska D., *Zbieram, poszukuję, badam*. Poznań 2000.
8. Stendera B., *Origami w edukacji początkowej*. W: „Życie Szkoły” 2002 nr 10.
9. Trawczyńska J., *Origami w świetlicy i nie tylko...* W: „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 2003 nr 4.
10. Warchoń K., *Origami uczy i bawi*. W: „Szkoła Specjalna” 2000 nr 5.